

N:o 16.

Af herr **J. Larsson** i Presstorp, om *skrifvelse till Kungl. Maj:t* angående sättet för försäljning af kronodomäner.

Man arbetar numera mycket för att skaffa egna hem på landsbygden åt flera och flera, och därom är ej annat än godt att säga, ty den, som gifver akt på förhållandena, ser med ledsnad, att landsbygdens befolkning på de flesta orter förminskas år efter år och drages den i stället till städerna, där de hoppas att få det bättre än hvad de hade det på landet. Detta lyckas naturligtvis icke för alla och på grund därpå få åtminstone storstäderna dragas med stora utgifter för sådana personer, som på landsbygden kunnat ha en dräglig utkomst, om de stannat där, men af en eller annan orsak utbytt landet mot staden. Det är således en plikt att göra hvad göras kan för att försöka behålla de personer, som bosatt sig på landsbygden och som vilja stanna där, att äfven få göra det, och kommer man då närmast att tänka på statens egna jordbrukare, nämligen en del af dem, som arrendera kronans mindre landt-egendommar.

Då en person arrenderar en af statens jordegendommar, får han s. k. optionsrätt vid arrendetidens slut, om han ånyo vill hafva egendomen på arrende för det af vederbörande åsatta nya arrendevärde, och någon annan kan ej komma i tillfälle att tränga ut honom. Detta är ej annat än som det bör vara; ty att den, som haft en egendom på arrende, bör hafva företrädesrätt till en ny arrendeperiod manar honom att sköta egendomen såsom om det vore hans egen, då han vet, att han äfven framdeles kan draga nytta af sitt nedlagda arbete, och har äfven staten fördel därpå, all- denstund egendomen får ett högre värde.

Men återigen under ett annat förhållande står samme arrendator i en mycket bekymmersam ställning, nämligen då arrendetiden är slut och egendomen skall försäljas; ty då förekommer icke den så kallade optionsrätten, utan egendomen försäljes vid offentlig auktion, och högsta anbudet får då afgöra hvem som skall draga nytta af hvad en afgående arrendator med kanske svett och möda har nedlagt på egendomen, och kommer ofta någon annan och gör sig till godo hans arbete och hans omsorger för egendomens förbättring.

Huru ofta händer det ej, att en arrendator vid försäljning af den egendom, som han innehaft en längre tid och kanske hans närmaste före honom och fäst sig vid, som om det vore hans egen, antingen får afstå den och där nedlagt arbete till en person, som af en eller annan orsak icke ser på eller behöfver se på det verkliga värdet och således öfverbetalar densamma eller också köper han den till ett öfverpris, så att han endast en kort tid kan behålla densamma eller kommer i en sådan ställning, att han får det sämre år efter år?

Då en afgående arrendator vid förnyad arrendetid kan få rättighet att behålla egendomen under ännu en arrendeperiod, om han vill betala det åsatta nya arrendevärdet, så borde väl också däraf följa, att samme person äfven må hafva företrädesrätt att köpa egendomen, om han vill och kan betala det åsatta försäljningspriset.

Häremot kan invändas, att då staten afhänder sig en egendom, bör den få högsta möjliga pris för densamma, och det kan icke ske på annat sätt än genom offentlig auktion; men samma skäl kan äfven invändas vid utarrendering, och där förekommer icke detta sätt att bevaka statens rätt, och ändå hör man ej annat än att det är bra så som det är med den s. k. optionsrätten; ty det är ej mera än rätt, att en afgående arrendator må hafva företrädesrätt vid en ny arrendeperiod för att göra sig till godo det arbete och de kostnader, som han möjligen förut har nedlagt på samma egendom.

Det vore således ej mera än rätt och fullt konsekvent att ställa det så för statens arrendatorer, att, då de hafva rätt att efter värdering få nytt arrende på sig öfverlåtet, utan intrång af någon annan, de också fingo rätt att i första hand köpa den egendom, som de innehaft, om den skall säljas, och de vilja betala det värde, som af vederbörande myndigheter åsatts, allra helst som det här endast är fråga om små egendomar och några kronors högre pris vid en auktion icke spelar stor roll för

staten och kanske betalar sig igen genom bättre skötsel före försäljningen och på grund därpå högre värdering, än då det är ovisst, om en afgående arrendator kommer att blifva ägare eller icke.

Genom en sådan bestämmelse sluppe åtminstone den klass af jordbrukare, som verkligen vilja stanna på den torfva, de ansett så godt som sin egen, att öfvergifva landsbygden och flytta in till städerna, hvilket brukar vara det vanliga, och om arrendatorn visste, att, om det är möjligt, kommer han att stanna kvar äfven efter försäljningen, så arbetar han säkert på att förbättra egendomen, hvilket då äfven kommer staten tillgodo vid åsättande af försäljningspriset.

För att denna bestämmelse icke skulle blifva en spekulationsaffär för den, som innehade arrendet de sista arrendeåren, utan komma den till godo, som en längre tid innehaft egendomen och således har svårt för att skilja sig vid den, borde den bestämmelsen göras, att den person, som innehaft en egendom i en hel arrendeperiod, d. v. s. 20 år, och egendomen därefter skall försälas, må då hafva rätt att lösa den till sig för det pris, som den åsatts i och för försäljning på i öfrigt vanliga villkor, och att denna rätt äfven må gälla för änka efter arrendator eller son, dotter och måg till densamme, så att samma familj må hafva hopp om att få stanna på den plats de vant sig vid att betrakta såsom eget hem.

Om en sådan bestämmelse gjordes för statens utarrenderade egendommar, är det säkert, att desamma icke så ofta som det nu är vanligt komme att byta om arrendatorer. Det har på senare tider blifvit ett onus med för täta ombyten af arrendatorer på samma egendom under arrendeperioden och blifver i längden till stor förlust för staten, alldenstund det är säkert, att genom dessa ständiga ombyten förfaller jordbruket på ett sådant ställe mer och mer, då ingen har någon varaktig nytta af att behålla och göra sig till godo detsamma, och till slut blifver ovillkorligen staten lidande därpå genom nedsatta arrenden eller försäljningspris; så att huru man än ser saken, bör det här påpekade förslaget vara till allmänt gagn för såväl staten som den enskilde, hvilket statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet nog också inser, då han göres uppmärksam härå och som man hoppas, att han ej sätter sig emot, då det är ett rimligt och behjärtansvärdt förslag.

På grund af hvad nu anförts hemställes vördsamt,

att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta vid försäljning

af kronodomäner, utom förut bestämda villkor, bestämma,

att sedan kungl. domänstyrelsen låtit verkställa saluvärdering å till försäljning beslutade boställen, erbjudas desamma åt arrendatorn till inlösen för det åsatta värdet och med samma betalningsvillkor, som redan är stadgadt vid försäljning af kronodomäner,

vill arrendatorn icke köpa egendomen till det åsatta priset, försäljes densamma å offentlig auktion till den mestbudande.

Beslutas om egendoms styckning i lotter och densammans försäljning lottvis, erbjudes åt arrendatorn till inlösen för det åsatta värdet en af lotterna.

Stockholm den 18 januari 1905.

Joh. Larsson,

fr. Presstorp.